

Anna Przybylska

ZATRUCIA JADEM KIEŁBASIANYM W 1999 ROKU*

W 1999 roku zarejestrowano w Polsce 97 przypadków zatruc \acute{e} jadem kiełbasianym. Liczba ta była o 4,3% wi \acute{e} ksza od odnotowanej w 1998 roku, o 19,8% wi \acute{e} ksza od zarejestrowanej w 1997 roku i o 9,3% mniejsza od mediany za lata 1993-1997. Najwi \acute{e} kszą liczbę zachorowa \acute{n} (17 przypadków) zanotowano w województwie wielkopolskim. Powyżej 10 zachorowa \acute{n} zarejestrowano w województwach: kujawsko-pomorskim (16), podlaskim (14), lubelskim (13) i pomorskim (12). Nie zarejestrowano zachorowa \acute{n} w dwóch województwach: małopolskim i podkarpackim. Zapadalność w kraju wyniosła 0,25/100 000 mieszka \acute{n} ców i była o 4,2% wi \acute{e} ksza od zapadalności w 1998 r., o 19,0% wi \acute{e} ksza od zapadalności w 1997 r., a o 10,7% mniejsza od mediany zapadalności za lata 1993-1997. Najwi \acute{e} kszą zapadalność odnotowano w województwie podlaskim (1,14). W pozostałych województwach nie zanotowano zapadalności powyżej 1,0 (tab. I).

W odniesieniu do 1998 roku (przy uwzględnieniu zmian terytorialnych) najwi \acute{e} kszy wzrost zapadalności (czterokrotny) miał miejsce w województwie mazowieckim. Do du \acute{z} ego wzrostu zapadalności doszło ponadto w województwach: warmi \acute{n} sko-mazurskim (o 103,7%) i śląskim (o 100%). Na tym samym poziomie utrzymywała się zapadalność w województwie opolskim i świętokrzyskim. Najwi \acute{e} kszy spadek zapadalności (o 78,9%) miał miejsce w woj. łódzkim. Do spadku zapadalności doszło ponadto w województwach: zachodniopomorskim (o 47,8%), pomorskim (o 29,5%) oraz podlaskim (o 13,0%).

Na wsi zarejestrowano 61, a w miastach 36 zatruc \acute{e} jadem kiełbasianym. Zapadalność na wsi była taka sama, jak w 1998 r. i wyniosła 0,41/100 000, a w miastach o 15,4% wi \acute{e} ksza, ni \acute{z} w poprzednim roku i wyniosła 0,15. Zapadalność na wsi była 2,7-krotnie wi \acute{e} ksza ni \acute{z} w miastach (w 1998 r. 3,2-krotnie). Ogólna zapadalność m \acute{e} zczyzn (0,32) przewy \acute{z} szała zapadalność kobiet (0,18). Zapadalność m \acute{e} zczyzn była o 5,9% mniejsza ni \acute{z} w 1998 r., a zapadalność kobiet o 20% wi \acute{e} ksza. Najwi \acute{e} kszą zapadalność odnotowano wśród m \acute{e} zczyzn w grupie wieku od 25 do 29 lat na wsi (0,91) (tab. II).

Analiza zachorowa \acute{n} w ogniskach wskazuje na dominuj \acute{a} c \acute{y} udział ognisk jednoosobowych w ogólnej liczbie zatruc \acute{e} toksyn \acute{a} jadu kiełbasianego (68 zachorowa \acute{n} ; 70,1%). Najwi \acute{e} cej ognisk (59,2%) wyst \acute{a} piło na wsi. W dwóch ogniskach zachorowania wyst \acute{a} piły zarówno w mieście, jak i na wsi (tab. III).

Podobnie jak w poprzednich latach najwi \acute{e} cej zatruc \acute{e} toksyn \acute{a} botulinow \acute{a} wyst \acute{a} piło po spo \acute{z} yciu potraw mi \acute{e} snych (58 zachorowa \acute{n} ; 59,8% ogó \acute{l} u). Spo \acute{z} ywanie domowych konserw (tzw. weków) z mi \acute{e} sa wieprzowego spowodowało wyst \acute{a} pienie 26 zachorowa \acute{n}

* Opracowano na podstawie ankiet osobowych nadesłanych do PZH z terenu kraju oraz biuletynów rocznych PZH i MZ (M Czarkowski i inni: „Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce”).

Tab e l a I. Zatrucia toksyną botulinową w 1999 roku. Liczba zchorowań i zapadalność w latach 1998-1999 według województw

Table I. Intoxications caused by the botulinum toxin in 1999. Number of cases and incidence in 1998-1999 according to the voivodeships

L.p.	Województwo	1998 rok		1999 rok	
		l. zach.	zapad.	l. zach.	zapad.
	Polska - ogółem	93	0,24	97	0,25
1.	Dolnośląskie	2	0,07	3	0,10
2.	Kujawsko-pomorskie	12	0,57	16	0,76
3.	Lubelskie	9	0,40	13	0,58
4.	Lubuskie	-	-	2	0,20
5.	Łódzkie	5	0,19	1	0,04
6.	Małopolskie	1	0,03	-	-
7.	Mazowieckie	1	0,02	4	0,08
8.	Opolskie	1	0,09	1	0,09
9.	Podkarpackie	4	0,19	-	-
10.	Podlaskie	16	1,31	14	1,14
11.	Pomorskie	17	0,78	12	0,55
12.	Śląskie	1	0,02	2	0,04
13.	Świętokrzyskie	2	0,15	2	0,15
14.	Warmińsko-mazurskie	4	0,27	8	0,55
15.	Wielkopolskie	14	0,42	17	0,51
16.	Zachodniopomorskie	4	0,23	2	0,12

(26,8%). Konserwy mięsne produkcji przemysłowej przyczyniły się do wystąpienia 5,1% zchorowań. Potrawy mięsne spożywano częściej na wsi niż w miastach (odpowiednio 40 przypadków, 41,2% i 18 przypadków, 18,6%). Konserwy rybne produkcji przemysłowej przyczyniły się do wystąpienia 10 zchorowań (10,3%), a inne potrawy z ryb - 6 (6,2%) (razem 16,5%). W 10 przypadkach (10,3%) nie ustalono, jaki rodzaj żywności był nośnikiem zatrucia jadem kiełbasianym (tab. IV).

Najwięcej zchorowań (13; 13,4%) wystąpiło w listopadzie, a najmniej w marcu (3; 3,1%). W pozostałych miesiącach występowało od 11 (w kwietniu, maju i lipcu) do 4 (w lutym i grudniu) zchorowań. Łącznie od kwietnia do lipca wystąpiły 43 zchorowania (44,2%). W 1999 r. rozkład zchorowań według miesięcy był bardziej równomierny niż w 1998 r.

Średni przebieg miało 49,5% zchorowań, ciężki - 20,6% przypadków, lekki 12,4%, a średnio-ciężki 4,1%. Nie zamieszczono odnośnych informacji w 13,4% ankiet. Okres hospitalizacji w odniesieniu do 37,1% chorych wyniósł od 8 do 14 dni. Przez okres 2-3 tygodni hospitalizowano 28,9% chorych. Do 1 tyg. przebywało w szpitalu 13,4% chorych. Przez okres 4 tygodni i więcej hospitalizowano 10,3% osób, przy czym jedną osobę od czerwca do listopada. Przez 3-4 tygodni przebywało w szpitalu 9,3% chorych. Nie zamieszczono w ankiecie informacji na temat czasu hospitalizacji 1 osoby (1%). Czas trwania objawów wynosił 2-3 tygodnie u 39,2% chorych, 1-2 tygodnie u 22,7%, 3-4 tygodni u 18,6%, 4-5 tygodni u 8,2%, 5-6 tygodni u 4,1%, a ponad 6 tygodni -

Tabela II. Zatrucia toksyną botulinową w 1999 roku. Liczba zachorowań i zapadalność z uwzględnieniem wieku, płci i środowiska (miasto/wieś)

Table II. Intoxications caused by the botulinum toxin in 1999. Number of cases and incidence according to age, sex and location (urban/rural)

Wiek w latach	Miasto						Wieś						Ogółem					
	mężczyźni		kobiety		ogółem		mężczyźni		kobiety		ogółem		mężczyźni		kobiety		ogółem	
	l.	zap.	l.	zap.	l.	zap.	l.	zap.	l.	zap.	l.	zap.	l.	zap.	l.	zap.	l.	zap.
0-4	-	-	1	0,18	1	0,09	1	0,20	-	-	1	0,11	1	0,09	1	0,10	2	0,10
5-9	-	-	-	-	-	-	1	0,17	-	-	1	0,09	1	0,08	-	-	1	0,04
10-14	1	0,11	1	0,11	2	0,11	2	0,31	-	-	2	0,16	3	0,19	1	0,07	4	0,13
15-19	1	0,09	5	0,48	6	0,29	1	0,16	1	0,16	2	0,16	2	0,12	6	0,36	8	0,24
20-24	5	0,50	1	0,10	6	0,30	3	0,50	2	0,36	5	0,44	8	0,50	3	0,19	11	0,35
25-29	1	0,12	2	0,24	3	0,18	5	0,91	2	0,40	7	0,67	6	0,44	4	0,30	10	0,37
30-39	6	0,39	-	-	6	0,19	8	0,75	2	0,22	10	0,50	14	0,54	2	0,08	16	0,31
40-49	4	0,20	3	0,14	7	0,17	6	0,54	7	0,73	13	0,63	10	0,32	10	0,32	20	0,32
50-59	2	0,24	1	0,07	4	0,15	3	0,47	4	0,61	7	0,54	6	0,32	5	0,24	11	0,28
60 i >	1	0,07	-	-	1	0,03	9	0,85	4	0,26	13	0,50	10	0,39	4	0,10	14	0,22
Razem	22	0,19	14	0,11	36	0,15	39	0,53	22	0,30	61	0,41	61	0,32	36	0,18	97	0,25

Table III. Intoxications caused by the botulinum toxin in 1999. Outbreaks (1 person and more) according to sex and location (urban/rural). Percentage according to the total number of the outbreaks and cases in outbreaks

Liczebność ognisk		Miasto				Wieś				Ogółem			
		ogniska	zachorowania			ogniska	zachorowania			ogniska	zachorowania		
			mężczyźni	kobiety	ogółem		mężczyźni	kobiety	ogółem		mężczyźni	kobiety	ogółem
1 osoba	l.	29	17	12	29	39	26	13	39	68	43	25	68
	%	36,7	17,5	12,4	29,9	49,4	26,8	13,4	40,2	86,1	44,3	25,8	70,1
2 osoby	l.	2,5	4	1	5*	3,5	4	3	7*	6	8	4	12
	%	3,2	4,1	1,0	5,2	4,4	4,1	3,1	7,2	7,6	8,2	4,1	12,4
3 osoby	l.	0,7	1	1	2*	2,3	4	3	7*	3	5	4	9
	%	0,9	1,0	1,0	2,1	2,9	4,1	3,1	7,2	3,8	5,2	4,1	9,3
4 osoby	l.	-	-	-	-	2	5	3	8	2	5	3	8
	%	-	-	-	-	2,5	5,2	3,1	8,2	2,5	5,2	3,1	8,2
Ogółem	l.	32,2	22	14	36	46,8	39	22	61	79	61	36	97
	%	40,8	22,7	14,4	37,1	59,2	40,2	22,7	62,9	100,0	62,9	37,1	100,0

* w tym dwa ogniska (dwi- i trzyosobowe), w których osoby chore zamieszkiwały zarówno w mieście, jak i na wsi

Tabela IV. Zatrucia toksyną botulinową w 1999 roku. Udział grup podejrzanej żywności w powodowaniu zachorowań. Liczba i procent zachorowań z podziałem na środowisko (miasto/wieś)

Table IV. Intoxications caused by the botulinum toxin in 1999. Participation of the suspected food in causing cases. Number and percentage of the cases with distribution on location (urban/rural)

Środowisko	zachorowania	Rodzaj żywności														
		konserwy z mięsa wieprzowego		konserwy z innych róż. gat. mięsa		wędliny, wyroby wędliniarskie		inne, różne potrawy mięsne	drób, w tym konserwy	ryby-konserwy przemysłowe	ryby-inne potrawy	inne, różne potrawy	potrawy mięsno-jarzynowe	konserwa z grzybów prod. dom.	nie ustalono	ogółem
		prod. przem.	prod. dom.	prod. przem.	prod. dom.	prod. przem.	prod. dom.									
Miasto	liczba	-	7	2	1	1	3	4	1	6	3	1	2	1	4	36
	%	-	7,2	2,1	1,0	1,0	3,1	4,1	1,0	6,2	3,1	1,0	2,1	1,0	4,1	37,1
Wieś	liczba	1	19	2	1	5	7	5	3	4	3	4	1	-	6	61
	%	1,0	19,6	2,1	1,0	5,2	7,2	5,2	3,1	4,1	3,1	4,1	1,0	-	6,2	62,9
Ogółem	liczba	1	26	4	2	6	10	9	4	10	6	5	3	1	10	97
	%	1,0	26,8	4,1	2,1	6,2	10,3	9,3	4,1	10,3	6,2	5,2	3,1	1,0	10,3	100,0

u 3,1%. Brak informacji na temat czasu trwania objawów w odniesieniu do 1 osoby (1%). Okres wylegania u 28,9% chorych wynosił od 3 do 4 dni, u 23,7% od 1 do 2 dni, u 15,5% od 5 do 6 dni, u 10,3 od 7 do 9 dni, u 6,2% do 1 dnia, u 2,1% 10 dni i więcej, a w odniesieniu do 13,4% chorych nie zamieszczono w ankietach informacji na temat czasu trwania okresu wylegania.

U chorych w obrazie klinicznym najczęściej obserwowano zaburzenia widzenia (u 94,8%). Suchość jamy ustnej występowała u 85,6% chorych. Trudności w połykaniu notowano u 71,1%, brak reakcji źrenic na światło u 43,3%, chrypkę u 41,2%, porażenie kończyn u 33,0%, ogólne osłabienie u 31,9%, pieczenie w przełyku u 30,9%, trudności w mówieniu i bezgłos u 30,9%, wzdęcie brzucha u 29,9%, zatrzymanie lub utrudnione oddawanie moczu u 19,6%, opadnięcie powiek w 18,6%, bóle głowy u 16,5%, ból gardła u 10,3%, zaburzenia oddychania u 9,3%, zaburzenia krążenia u 6,2% i ślinotok u 6,2%. Obrzęk twarzy, w tym powiek, wystąpił u 4,1% chorych, a gorączka - u 3,1%. Do utraty przytomności doszło u 2 osób (2,1%). Dwie osoby skarżyły się na utratę apetytu. Dwóch chorych miało biały, obłożony język. U osoby, u której doszło również do perforacji jelita ością ryby, wystąpiło osłabienie siły mięśniowej powiek, gardła i mięśni oddechowych. W pojedynczych przypadkach notowano: drgawki, zaburzenia wielonerwowe, zachwianie równowagi, sztywność karku i szyi, zez lewego oka, oczopląs, bóle oczu, bóle mięśniowe, pocenie się, niesmak w ustach, wysypkę na twarzy, swędzenie i zajady. Spośród objawów ze strony układu pokarmowego występowały: zaparcia (u 49,5%), wymioty (u 46,4%), nudności (u 43,3%), biegunka (u 20,6%) i bóle brzucha (u 20,6%).

Nie badano w kierunku toksyny botulinowej 7 osób (7,2%). Nie wykryto toksyny u 26 osób (26,8%). U 55 osób (56,7%) wykryto we krwi toksynę typu B. Toksynę typu A wykryto u dwóch osób (2,1%), toksynę AB - również u 2 osób (2,1%), a toksynę typu E - u 1 osoby (1%). Stwierdzono obecność toksyny, bez określania typu, u 4 osób (4,1%). Analiza przypadków, w których wykryto toksynę botulinową, traktowanych jako 100% (64 osoby), wykazuje, że toksynę typu B wykryto u 85,9%, A u 3,1%, AB u 3,1%, E u 1,6%, a nie określono typu u 6,3%.

Informację na temat badania żywności zamieszczono w 13 ankietach (13,4%). Ujemne wyniki badań uzyskano w 12 przypadkach (12,4%), a wynik dodatni - w jednym (1,0%) - był to wekowany pasztet z królika i mięsa wieprzowego produkcji domowej.

W 1999 roku nie zarejestrowano zgonów z powodu zatrucia toksyną jadu kiełbasianego.

A Przybylska

BOTULISM IN POLAND IN 1999

SUMMARY

Total 97 cases of botulism were registered in 1999 in Poland with incidence 0,25/100 000. In the rural area were registered 61 (incidence 0,41/100 000), and in the urban regions 36 (incidence 0,15) cases. The incidence among men (0,32) outnumbered the incidence among women (0,18). In 1999 there were 68 outbreaks of one person noted, 6 outbreaks of two people, 3 of three people and 2 of four people. Dishes from meat were the main vehicle of the botulinum toxin (58 cases; 59,8%). In this number prevailed home made conserves (wecks) from pork meat (26,8%). No deaths were registered in 1999.

Adres autorki:

Anna Przybylska

Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny

ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa